

Sklepna, Zlobec: V iskanju sebe). Pavčkova čustvena kriza osamljenosti ter Zlobčeva meditacija o življenju in smrti sta že v koordinatnem sistemu, ki prikazuje resnico in logiko sodobnega sveta. Oba sta — vsak v svoji tematiki — našla prvobitni nagib za pesniško delo. Našla sta tista področja, ki so bistvena za naš čas in prostor. Prav kategoriji časa in prostora, v katerih poteka naše življenje, bosta lahko v njuni poeziji razmejili zgodovinsko vrednost muzejskih lastnosti ter funkcionalno ceno individualnega upora in preraščanja. V tej značilnosti je tudi izhodišče za njune nadaljnje uspehe v sodobni slovenski liriki.

Jože Pogačnik

POLEMIKA

ŠE ENKRAT O POLJSKI LIRIKI

Kritični sestavek Katke Šalamunove O poljski liriki dvajsetega stoletja, objavljen v *Sodobnosti* 1964, št. 10, 11, 12, prinaša, kakor je pripomnilo tedanje uredništvo, nove vidike in podatke, zato ga je priobčilo, čeprav je bila antologija v tej reviji že ocenjena.

Res nam je Katka Šalamunova dopolnila in izpopolnila podobo poljskega pesništva z mnogimi novimi podatki, zlasti o tistih pesnikih in pesniških pojavih, ki si jih, kakor pravi, Poljaki sami šele zdaj odkrivajo iz svoje preteklosti (prim. moj sestavek O novejši poljski poeziji, *Naša sodobnost* 1959, št. 5).

Hkrati je ocenila antologijo — izbor in prevod — z novega vidika, glede na »vrednote, ki so v skladu z občutjem današnjega človeka«, glede na »občutek in merila današnje pesniške misli v svetu.«

Pri svojem poskusu »delnega prevrednotenja tudi pri nas ustaljenih pojmov« se je oprla na mnenje »resnično sodobnih poljskih kritikov«, ki jih tudi pogosto citira. Pri tem pa je upoštevala najskrajnejše sodbe, kar lahko ustvari pri naših bralcih napačno predstavo o odnosu današnjih poljskih kritikov do domače literarne tradicije.

Svojo trditev, da so skamandrovci — med njimi tudi Tuwim — današnjemu pojmovanju poezije precej tuji, je avtorica podprla s citatom, ki se takole začneja: »Tako Tuwim kot Gałczyński sta bila lirična pesnika nevisokega leta, pesnika, kakršnih je povsod mnogo in ki so nedvomno potrebni. Tragedija Umrlih in tragedija poljske pesmi je v tem, da so njihovim verzom nekdanj pripisovali vrednost, ki je nikdar niso zaslužili.«

Artur Sandauer, ki ga tudi Katka Šalamunova večkrat navaja, pa piše v knjigi *Pesniki treh rodov o Tuwimu* takole: »Ze danes, še preden so se ustalila dokončna sorazmerja, lahko ugotovimo, da je bil eden tistih, ki dajejo ime dobi. Poljsko liriko je našel fevdalno in staromodno, zapustil pa jo je demokratično in moderno. Osvežil je njeno tematiko z novim pejzažem in z novim junakom; osvežil je njeno tehniko z novimi metodami obdelave besed, ki jim je dal izbrušenost in ostrino diamanta. To pa še ni vse! Potem ko je zrevolucioniziral liriko in satiro, je posegel po epiko, da bi jo ravno tako do dna preobrazil kakor vse, česar se je dotaknil, in da bi, potem ko je zavrgel kompozicijske metode, oprte na kronologijo, ustvaril nove, ki se opirajo na asociacije. Mar je kdo — od časov romantike — napravil več?«

O Galczyńskem pa sodi isti kritik: »Ta pesnik, eden najbolj neenotnih, protislovnih in izvirnih, kar jih pozna naša literatura, je združeval v sebi take poteze, ki so ponavadi razdeljene med različne, in to nasprotujoče si osebnosti. Čeprav je bil novotar, je bil zaverovan v tradicijo, čeprav je bil pesnik, je segal prav v srce. Bil je intimen in množični umetnik hkrati, enako rad je vdihaval knjižnični kot cestni prah. Nagnjenje k cenenosti in sejmskemu blišču je združeval s kultom velike umetnosti minulih dob. Bil je renesančen človek.«

O Broniewskem pravi Katka Šalamun, da je »v današnjem poljskem vzdušju izrazito nepriljubljen kot čisto daklarativni proletarski pesnik«, medtem ko ga Sandauer imenuje časovno in po hierarhiji prvega pesnika poljskega proletariata, katerega »živa in bojovita poezija« zasluzi skrbno analizo.

Res da so bile Sandauerjeve študije napisane že leta 1954, a so leta 1962 ponovno izšle, zato jim menda ne gre odrekati sodobnosti.

Pa ne samo oblikovno tradicionalni skamadrovci in Broniewski — tudi nestor avantgardne poezije Julian Przyboś po navedbah Katke Šalamun »v sedanji pesniški situaciji na Poljskem... — predvsem mladim — bolj malo pomeni.«

Ta odpor je, kakor pravi, utemeljen v povezanosti sodobne poezije z vprašanji človekovega bivanja, z zanimanjem za mnogopomensko, metafizično vsebino pesmi. Przyboś torej »bolj malo pomeni« prav zato, ker njegova poezija le ni tako nekomunikativna, kot so skraja mislili.

Za pesnike, ki so kakorkoli utirali pot današnji ontološki poeziji, tudi naša avtorica ne varčuje s priznanjem. Pomemben ni le Leśmian, ki ga je sodobna literarna kritika »povzdignila na najvišji vrh poljske poezije med obema vojnama«, pomemben je tudi Czyżewski, kar naj dokaže odlomek iz njegovih Električnih vizij, pomemben je celo Łobodowski, čeprav ga na Poljskem danes niti ne omenjajo...

Posebno pomembno vlogo pripisuje katastrofistom, ker so »hoteli preoblikovati narodno zavest, da bi bila družba pripravljena na bližajočo se katastrofo«. Tu bi pripomnila, da je v tridesetih letih tudi skamandrovska, zlasti pa revolucionarna poezija hotela vplivati na narodno zavest, le da brez tistega skrajnega pesimizma, ki danes očitno edini nekaj velja.

Višek neobjektivnosti, izviraajoče iz apriorističnih stališč, pa je avtorica pokazala v zadnjem delu recenzije, kjer je med pomembnimi pesniki, ki bi v antologiji morali biti, pa jih ni, navedla tudi take, ki leta 1956, ko je bila antologija zasnovana, niti debitirali še niso.

Kakor pesniki tako so po mnenju recenzentke slabo izbrane tudi posamezne pesmi. Pri Leśmianu jo moti »prisrčna, vendar nič leśmianovska Uršula Kochanowska.« To pesem pa je uvrstil v svojo antologijo tudi Waclaw Borowy, ki mu nihče ne more očitati pomanjkanje smisla za stil.

Pri Broniewskem mi ni jasno, zakaj naj bi spoznali predvsem njegove zgodnje, pod tujimi vplivi nastale pesmi namesto kasnejših, samosvojih. In zakaj prav *Balado o gledališkem trgu*, ki jo Sandauer imenuje »najbolj zago-netno pesem Broniewskega« in je celo Poljakom težko razumljiva, kaj šele nam. Morda pa prav zato, ker taka zamotanost ustreza današnjemu pesniškemu okusu?

Tudi Galczyński je po mnenju recenzentke zelo slabo predstavljen kot »sentimentalnež«, njegova *Zima po šolsko* je »bleda«, prav nič značilna za njegov pesniški program — za pesniško grotesko. In vendar je prav ta pesem

značilna za Galczyńskega v letih pred drugo svetovno vojno, za njegovo smešnje sanacijske vlade.

V celotni recenziji moti ton, v kakršnem govori avtorica o izboru in prevodu, ton, ki je včasih vzvišen, drugič posmehljiv, v splošnem pa ne samo kritičen, temveč tudi krivičen. Zavedati se je treba, da je za dobro antologijo tujega pesništva potrebna tradicija v prevajanju, da je nujno imeti gradivo, iz katerega je možno izbirati, ga izpopolnjevati in mu dajati vse bolj dovršeno obliko. Drugi narodi so glede prevajanja iz poljske poezije daleč pred nami: nedavno je na primer izšel že sedmi nemški prevod Mickiewiczzevega epa Pan Tadeusz — ni čudno, da je, kakor beremo v poročilih, mojstrsko prepesnjen. Podobno je z novejšo poljsko poezijo v nemščini. Karl Dedecius je lani objavil antologijo poljske poezije 20. stoletja, ki jo je poljski kritik Zbigniew Bieńkowski zelo pohvalno ocenil. Toda ta antologija ni zrasla tako kot naša — na ledini!

Pesmi v naši antologiji so skoraj v celoti ne na novo, ampak sploh prvič prevedene. In to ne v kakšni ritmični prozi, s kakršno bi se zadovoljila naša recenzentka, kakor lahko sklepamo iz njene opazke o »rimah zaradi rim«, temveč v prepesnitvah, ki ustrezajo pravilom naše poetike. (Nemogoča pa se mi zdi zahteva po dobesednem prevajanju, kakršna se pojavlja v oznaki »odtenek nerazumevanja« in podobnih.) Bojim se, da bi tak odnos — kljub dobremu občutku za ton posameznih pesmi —, zlasti še, če bi bil združen s pretiranim iskanjem »današnje pesniške misli« v preteklosti, preveč moderniziral in s tem tudi po svoje »ponaredil« podobo prave poljske književnosti.

Rozka Štefan

DOKUMENTI

PET GRUMOVIH PISEM FRANU ALBREHTU

V literarni zapuščini F. Albrehta,* urednika LZ v letih 1922 do 1932, se je ohranilo tudi pet pisem Slavka Gruma, ki jih je le-ta pisal Albrehtu v zvezi s svojim sodelovanjem pri reviji.

Znano je, da je Grum pričel objavljati svojo prozo med Albrehtovim urednikovanjem, saj najdemo v listu prvo njegovo črtico leta 1923. Do leta 1932 je Zvon prinesel sedem krajših Grumovih črtic, dramski prizor Upornik (1927) in najboljše njegovo dramsko delo Dogodek v mestu Gogi (1930). Po Albrehtovem odstopu — sredi leta 1932 — je Grum prispeval v Zvon le še troje krajših proz: dve leta 1934 in eno 1935. leta.

Da pričujoča pisma niso vsa, ki jih je Grum Albrehtu pisal, kaže poleg pisma z datumom 28. oktobra 1924 tudi dejstvo, da je tedanjemu študentu medicine na Dunaju Zvon prinesel prvo črtico že leto dni prej.

Pisma niso zanimiva le zaradi dopolnila, ki ga nedvomno prispevajo k doslej znanemu Grumovemu literarnemu profilu, ampak nam pričajo tudi o Albrehtovem uredniškem delu in njegovem odnosu do mladega literata.

* Hrani jo Vera Albrehtova.